

Araştırma Makalesi

Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Sosyal Hizmetteki Tamamlayıcı Rolü

The Complementary Role of Associations with Public Benefit Status in the Provision of Social Work

Furkan ARI

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

furkanari@cumhuriyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3021-6668>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
10.04.2025	23.06.2025

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de kamu yararı statüsüne sahip 364 dernekten sosyal hizmet alanında faaliyet gösterenlerin uygulamalarının incelenerek bu derneklerin dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet faaliyetlerindeki işlevselliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Şubat–Mart 2025 döneminde kamu yararı statüsüne sahip derneklerin tüzükleri ve internet sayfaları nicel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Derneklerin hizmet alanları, sundukları hizmet türleri, amaçları ve faaliyet gösterdikleri iller gibi veriler SPSS 26 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Kodlama süreci uzman görüşüyle desteklenerek güvenilirlik artırılmıştır. İncelenen 364 dernekten 88’inin sosyal hizmet alanında aktif olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında bu derneklerin en çok sağlık, insani yardım, engellilik ve eğitim alanlarında faaliyet gösterdikleri saptanmıştır. Derneklerin en yaygın hizmet türleri ise nakdi yardım, aynı yardım, tedavi yardımları ve savunuculuk çalışmalarıdır. İstanbul, Ankara ve İzmir derneklerin hizmetlerinin en yoğunlaştığı iller olarak öne çıkmaktadır. Sosyal, eğitim, yardım, toplum ve ekonomik kelimeleri ise derneklerin tüzüklerinde en sık kullanılan kelimeler olarak bulgulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında kamu yararı statüsündeki dernekler, özellikle dezavantajlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılama ve hak savunuculuğu gibi alanlarda devletin eksik kaldığı noktaları tamamlayıcı nitelikte roller üstlenebildiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu çalışma sosyal hizmet alanında sürdürülebilir ve yenilikçi uygulama modellerinin geliştirilmesine temel oluşturmakta ve STK’ların sosyal hizmet sunumundaki tamamlayıcı aktör rolünü bilimsel düzlemde görünür kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: STK, Üçüncü Sektör, Dernek, Kamu Yararı, Sosyal Hizmet

Abstract

This study aims to examine the practices of 364 associations in Turkey that have public benefit status and are active in the field of social work, with a focus on revealing the functionality of these associations in providing social services to disadvantaged groups. During the period of February–March 2025, the statutes and websites of these associations were analyzed using the quantitative content analysis method. Data such as the service areas, types of services offered, objectives, and the provinces in which the associations operate were analyzed through SPSS 26 software. The coding process was supported by expert evaluations to enhance reliability. Among the 364 associations analyzed, 88 were identified as being active in the field of social work. The findings show that these associations are predominantly engaged in the areas of health, humanitarian aid, disability, and education. The most common types of services provided include cash assistance, in-kind aid, medical support, and advocacy activities. Istanbul, Ankara, and Izmir were identified as the cities with the highest concentration of these associations’ services. The most frequently used words in the associations’ statutes were found to be “social,” “education,” “aid,” “community,” and “economic.” Based on the findings, it is concluded that associations with public benefit status play a complementary role in areas where the state is inadequate, especially in meeting the basic needs of disadvantaged individuals and in advocacy efforts. Furthermore, this study lays the groundwork for

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Arı, F., 2025, Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Sosyal Hizmetteki Tamamlayıcı Rolü, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(3), 2170-2185.

the development of sustainable and innovative social work models and makes the complementary role of NGOs in the provision of social services visible in the academic field.

Keywords: NGOs, Third Sector, Association, Public Benefit, Social Work

1. Giriş

İnsanoğlu tarihsel süreç içerisinde karşılaştığı sorunlarla mücadele ederken yardımlaşmayı vicdani bir sorumluluk olarak benimsemiştir. Ortaya çıkan bu yardımlaşma kültürü ise gönüllüğe dayalı sosyal yardım faaliyetlerinin kurumsallaşarak zaman içerisinde sosyal hizmet mesleğinin temellerini oluşturmuştur (Acar ve Çamur Duyan, 2003:3). İnsanlığın yaşamış olduğu hızlı dönüşümler beraberinde modernite kavramını ortaya çıkarmıştır. Modernite ise bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmanın yanında çok boyutlu ve girift sosyal sorunlara sebep olmuştur. Modernitenin yol açtığı bu durum ise profesyonel bir meslek olarak sosyal hizmetin doğuşunu hızlandırmıştır. Sosyal hizmet, insanı odağına alan ve sosyal dayanışma, adalet, güvenlik, adil refah paylaşımı ilkelerini benimseyen uygulamalı bir disiplindir (Ünal, 2020:9; Ünal, 2021:601). Sosyal hizmet dar bir kapsamda bireylerin psikososyal ve ekonomik ihtiyaçlarına bilimsel bir sistematik ve etik kurallar çerçevesinde belirlenmiş müdahale yöntemleri ve stratejilerini kullanmayı amaçlayan bir meslek olarak tanımlanırken sosyal hizmetler kavramı ise geniş bir perspektifte bireylerin biyopsikososyal iyilik halini arttırmayı hedefleyen kamu, gönüllü veya özel sektör tarafından sunulan eğitim, bakım, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon ve danışmanlık gibi hizmet programlarının tamamı olarak ifade edilmektedir (Seyyar, 2002:518; Seyyar, 2015:14). Türkiye’de ise sosyal hizmetler, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (1983)’nda birey ve ailelerin sosyal sorunlarının çözülerek yaşam kalitelerinin ve iyilik hallerinin yükseltilmesine yönelik sistemli faaliyetler olarak tanımlanmış olup sosyal hizmetlerin sunumu bu kanun çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Birey, aile, grup ve toplum odağında çalışmalar yürüten sosyal hizmet, sosyal işlevsellik, kapasite yenileme, güçlendirme, ihtiyaçlara uygun hizmetler oluşturma, sosyal refah politikalarına katkıda bulunma ve sosyal değişimi amaçlayan bir mesleki uygulama alanı olarak toplumun tüm kesimlerine hitap etmesinin yanında sosyal adaletsizlik ve ayrımcılığa uğrayan en kırılgan ve dezavantajlı konumdaki toplulukları incelemektedir. Sosyal hizmetin öncelediği bu topluluklar ise çocuklar, yaşlılar, engelliler, yoksullar ve göçmenler olarak sıralanmaktadır. Dezavantajlı toplulukların da her birey gibi temel insani haklara eşit bir şekilde ulaşmasında sosyal hizmetin kolaylaştırıcı rol oynadığı görülmektedir (Barker, 1995: 408; Selcik ve Güzel, 2016: 463; Zastrow, 2013:19). İnsani hakların en önemlilerinden olan bireyin yaşamı için gerekli olan temel ihtiyaçlara sahip olması, her türlü istismardan korunması, insan onuruna yakışır bir işe sahip olma, temel eğitim hakkı, sağlık hakkı, siyasal süreçlere katılım hakkı (İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1948) gibi haklar sosyal hizmetin çalışma alanına girmektedir.

Sosyal hizmet uygulamaları, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, sosyokültürel özellikleri, yapısal durumları ve benimsedikleri sosyal politikalara göre şekillenmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarının belirlenmesinde dünyada benimsenen dört farklı model bulunmaktadır. Bu modeller ise, vatandaşların tüm temel ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılandığı Kuzey Avrupa Modeli (Sosyal Demokrat), sosyal hizmet ve politikaların piyasa tarafından karşılandığı Anglosakson Modeli (Liberal), devlete ek olarak sivil toplum kuruluşları gibi yarı kamusal yapıların sosyal hizmet uygulamalarında görünür olduğu Kıta Avrupası Modeli (Korporatif) ve son olarak da sosyal hizmet ve politikaların uygulanmasında aile, cemaat, mahalle gibi kurumların aktif olduğu enformel yardım süreçlerinin yürütüldüğü Güney Avrupa Modeli’dir. Bu modellerin şekillenmesinde ise refah devleti, aile, sivil toplum ile serbest piyasa gibi kurumların da önemli bir yeri bulunmaktadır. (Dinç, 2009: 59-63). Güney Avrupa modelinde işsizlik, hastalık ve yaşlılık gibi sosyal risklere karşı vatandaşların korunmasında devletin yanında aile, cemaat, komşuluk gibi enformel ilişkilerin de ağırlığı bulunmaktadır. Batı refah politikalarında işsizlik gibi bir sosyal risk karşısında devlet sosyal sigorta veya istihdam olanağı sunarken Türkiye’de ise sosyal risklere karşı akrabalık, hemşerilik, partililik gibi mekanizmaların koruma sağladığı görülmektedir. Türkiye’de sosyal hizmet uygulamalarının hedefinde daha çok kadın, engelli ve yaşlı gibi kırılgan bir nüfus olduğundan ve devletin yeterli uygulama alanının olmamasından dolayı belediyelerin, STK’ların ve dini kuruluşların bu uygulamalarda ağırlığı son yıllarda artarak devam etmektedir (Buğra, 2001: 23-25).

1970’li yıllarda Türkiye’de yaşanan siyasi ve ekonomik dönüşümler, toplumsal yapıda çeşitli sosyal risklerin daha da keskinleşmesine neden olmuş ve bu durum, yalnızca kamunun değil aynı zamanda sivil

toplum kuruluşlarının (STK) da sosyal hizmet ve yardım alanında daha etkin hale gelmesine yol açmıştır (Şentürk, 2025: 292). 1980’li yıllardan itibaren ise, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de sosyal refah devleti yapısı kırılganlaşmaya başlamış, sosyal hizmet harcamalarındaki mali yükü azaltma amacıyla devlet, bu alandaki doğrudan yetkilerini sınırlandırma ve hizmet sunumunu başka aktörlere devretme yolunu seçmiştir (Berkay, 2013: 2). Bu gelişmeler, sosyal hizmet sunumunun devlet ve özel sektörün ardından “üçüncü sektör” olarak adlandırılan sivil toplum kuruluşlarına (STK) devredilmesi sürecini beraberinde getirmiştir (Yavaşca, 2021: 6; Yolcuoğlu, 2014: 322).

Gönüllülük esasına dayalı olarak faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK), sosyal hizmet alanında önemli bir rol sahiptir. Kamu yönetiminden bağımsız biçimde örgütlenen bu yapılar; halkın ortak sorunları doğrultusunda birleşerek ihtiyaçlara yönelik yardım ve dayanışma faaliyetleri yürütmekte olup bireylerin ve toplumun refahını artırmayı amaçlamaktadır. Mesleki dayanışmadan eğitim, kültür-sanat, spor, dini hizmetler ve hak savunuculuğuna kadar geniş bir yelpazede faaliyet gösteren STK’lar, özellikle dezavantajlı grupların sorunlarına yönelik çözüm üretmeleriyle öne çıkmaktadır (Namdar vd., 2021: 1). Gayri resmi yapılar şeklinde faaliyet gösteren STK’lar yalnızca sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirmekle kalmayan aynı zamanda da karar alıcıları etkilemeyi amaçlayan kurumlardır. Etki alanları yerel çevreden küresel ölçeğe kadar genişleyebilmekte; çevresel, ulusal ve uluslararası düzeyde savunuculuk faaliyetleri yürütmektedirler (Keyman, 2004: 22; Talas, 2011: 391). Bunun yanı sıra, kamuoyu oluşturarak bireylerin taleplerine sözcülük etme, çoğulcu toplum yapısını güçlendirme ve demokratik süreçlerin öğrenilmesine katkı sağlama gibi önemli işlevler de üstlenmektedirler (Erözden, 1998: 15-16; Yurttagüler, 2013: 19).

Sivil toplumun en önemli sac ayağından biri olan dernekler ise sosyal hizmet uygulamalarında aktif bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Dernekler, herhangi bir kâr amacıyla olmayan, kanunlarla sınırlandırılmamış belirli ve ortak bir amaç etrafında toplanmış en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bilgi ve çalışmalarını birleştirmek amacıyla bir araya geldikleri tüzel kişiliğe sahip insan topluluklarıdır (Dernekler Kanunu, 2004). Ayrıca Türk Medeni Kanunu (2001)’na göre ise fiil ehliyetine sahip her bir gerçek birey önceden herhangi bir izin almadan dernek kurma hakkına sahiptir. Etki alanlarına göre bazı derneklere kamu tarafından imtiyazlar tanınmaktadır. İmtiyaz sahibi bu dernekler ise kamu yararı statüsüne sahip dernek olarak isimlendirilmektedir. Bir derneğin kamu yararı statüsüne sahip olabilmesi için en az bir yıldır aktif olarak faaliyetlerini gerçekleştirmesi ve derneğin kuruluş amacı ile amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilen faaliyetlerin topluma yararlı çıktılar verebilecek nitelikte ve ölçüde olması gerekmektedir. İlgili bakanlıklar ile Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın görüşünün alınmasının ardından İçişleri Bakanlığı’nın teklifi ve cumhurbaşkanı kararı ile derneğe, kamu yararı statüsü verilmektedir (Dernekler Yönetmeliği, 2005).

Türk kamu yönetiminin derneklere “kamu yararı statüsü” vererek desteklemesi sosyal hizmet uygulamalarının dönüşümünde önemli bir adımdır. Kamu yararı statüsüne sahip derneklerin sosyal hizmet uygulamalarının incelendiği bu çalışmada sosyal hizmetin değişim ve dönüşümünde STK’ların önemli aktörlerinden olan kamu yararına sahip derneklerin rolünün ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, sosyal hizmet literatüründe STK’ların uygulamalarının ele alındığı çalışmaların sınırlı olmasından dolayı sürdürülebilir ve yenilikçi sosyal hizmet modellerine yönelik yeni perspektif kazandırılması açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışmayla sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet alanındaki işlevselliğinin görünür kılarak sosyal hizmet literatüründe bu alanla ilgili boşluğun doldurulacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında kamu yararı statüsüne sahip derneklerin sosyal hizmet uygulamaları incelendiğinden dolayı bu durum araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalarda bu alanda araştırma yapmayı düşünen araştırmacılara ise kamu yararı statüsünde olmayan dernek ve vakıf olarak isimlendirilen tüm sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet uygulamalarının incelenmesi önerilmektedir.

2. Yöntem

Araştırmada Türkiye’de faaliyet gösteren kamu yararı statüsüne sahip derneklerin sosyal hizmet uygulamalarını incelemek amacıyla nicel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yönteminin hem nicel hem nitel olmak üzere iki farklı türü bulunmaktadır. Nicel içerik analizi yönteminde amaç, incelenen bir yazılı metin içerisinde geçen ifadelerin belirli kategoriler üzerinden kullanım sıklığını belirleyerek bu ifadeleri sayısallaştırmaktır. Nicel içerik analizi uygulanırken incelenen yazılı metinlerin

öncelikle bir doküman analizi yapılarak kod ve temaları oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu kod ve temalar üzerinden ise incelenmek istenen ifadeler veya kavramların metin içerisinde kullanım sıklığına bakılarak bu ifade veya kavramların sayısal verilerinin elde edilmesi amaçlanmaktadır (Metin ve Ünal, 2022:277 Taylan, 2011: 66). İçerik analizi yönteminde “veri toplama, örneklem, çözümleme, çıkarsama yapma ve çalışmanın raporlaştırılması (Aziz, 2015:136)” şeklinde beş temel öge bulunmaktadır. Araştırma, yalnızca içerik analizi yöntemiyle yürütüldüğünden dolayı etik kurul onayı gerektiren araştırmalar arasında yer almamaktadır.

Araştırma, tek yazar tarafından gerçekleştirildiği için kodlayıcılar arası uyum ölçümü yapılmamıştır. Ancak araştırmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için veri analizi aşamasında incelenen kamu yararı statüsündeki derneklerin faaliyet alanlarına yönelik sistemli bir kodlama günlüğü tutularak, tema oluşturma süreci ayrıntılı bir şekilde belgelenmiştir. Oluşturulan temalardan elde edilen bulgular sosyal hizmet alanında uzman iki akademisyen tarafından uzman değerlendirilmesi yapılarak araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır. Bu yöntemler nitel araştırmalarda güvenilirlik kriterlerine uygun bir analiz sürecinin gerçekleştirilmesi için önerilen yöntemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:263).

Araştırma kapsamında Türkiye’de kaç adet kamu yararı statüsüne sahip dernek olduğu bilgisine İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün internet sitesi üzerinden ulaşılmıştır. Bakanlığın sitesinden elde edilen bilgiler doğrultusunda 364 adet kamu yararı statüsüne sahip derneğin olduğu tespit edilmiştir. 364 adet kamu yararı statüsündeki derneğin tüzükleri ve internet siteleri Şubat-Mart 2025 tarihleri arasında iki aylık bir süre zarfında incelenmiştir. 364 adet derneğin faaliyet alanları ve tüzüklerinde en çok geçen kelimeler tespit edilmiş olup bu kelimeler frekans analizine tabi tutulmuştur. Faaliyet alanları ve tüzüklerinden elde edilen bulgular doğrultusunda ise 364 adet derneğin 88’ünün ağırlıklı olarak sosyal hizmet alanına yönelik çalışmalar gerçekleştirdiği görülmüştür. Sonraki aşamada ise 88 adet kamu yararı statüsüne sahip derneğin gerçekleştirmiş olduğu sosyal hizmet uygulamalarına odaklanılmıştır. İçerik analizinde elde edilen kelimelerin sayısallaştırılmasında ise SPSS 26 programından yararlanılmıştır.

3.Bulgular

Araştırma kapsamında kamu yararı statüsüne sahip derneklerin faaliyet alanları, tüzüklerinde en çok kullanılan kelimeler, sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin çalışma amaçları, sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin sunmuş oldukları hizmetler, sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin bulunduğu iller ve son olarak ise sosyal hizmet alanında çalışan derneklerin hizmet türleri yapılan nicel içerik analizi sonucunda elde edilen bulguları oluşturmaktadır.

Tablo 1: Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Faaliyet Alanları

<i>Dernek</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Çevre	6	1,6
Çocuk	10	2,7
Din Hizmetleri	17	4,7
Eğitim	18	4,9
Engelli	28	7,7
Göçmen	11	3,0
Hak ve Savunuculuk	21	5,8
Hemşehri	7	1,9
İnsani Yardım	37	10,2
Kültür-Sanat	51	14,0
Meslek	68	18,7
Sağlık	79	21,7
Spor	4	1,1
Şehit Aileleri ve Gazi	4	1,1
Yaşlı	3	0,8
Toplam	364	100

Kamu yararı statüsünde faaliyet gösteren 364 derneğin yüzde ve adet bazında faaliyet alanları şu şekildedir; çevre 6 adet (% 1,7), çocuk refahı 10 adet (%2,75), dini hizmetler 16 adet (%4,4), eğitim 18 adet (% 5), engellilik 28 adet (% 7,7), göçmenlerle dayanışma 11 adet (%3), hak ve savunuculuk 21 adet (% 5,8), hemşehrilik 7 adet (%1,9), insani yardım 38 adet (% 10,4), kültür-sanat-turizm 51 adet (% 14), mesleki dayanışma 68 adet (% 18,7), sağlık 79 adet (% 21,7), spor 4 adet (%1,1), şehit ve gazi ailelerine yardım 4 adet (%1,1), yaşlı refahı 3 adet (% 0,8). Kamu yararı statüsüne sahip dernekler arasında en fazla sağlık alanında faaliyetlerin olduğu görülmektedir. En az faaliyet alanını ise yaşlı refahı oluşturmaktadır.

Tablo 2: Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Tüzüklerinde En Çok Geçen Kelimeler

<i>Kelime</i>	<i>n</i>
Sosyal	82
Eğitim	82
Kültür-Sanat	51
Yardım	45
Kültürel	44
Sağlık	41
Maddi	38
İş	37
Dernek	35
Ekonomik	33
Kamu	31
Toplum	31

Derneklerinin tüzüklerinde 82'ser kelime ile sosyal ve eğitim kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeleri 51 kelimeyle kültür-sanat kelimesi takip etmektedir. 45 kelime ile yardım kelimesi kullanırken 44 kelimeyle kültürel kelimesi tüzüklerde yer almıştır. Tüzüklerde kullanılan diğer kelimeler ise şu şekildedir; 41 kelime sağlık, 38 kelime maddi, 37 kelime iş, 35 kelime dernek, 33 kelime ekonomik, 31'er kelime kamu ve toplum. Kamu yararı statüsüne sahip derneklerin tüzükleri incelendiğinde en fazla geçen kelimenin sosyal ve eğitim kelimelerinin olduğu tespit edilmiştir. En sık kullanılan diğer kelimelerden biri ise yardım kelimesidir. Bu durum ise kamu yararı statüsündeki derneklerin yardım faaliyetlerini amaçladığını göstermektedir. Maddi yardım kelimesinin tüzükte sık geçen kelimelerden biri olması da derneklerin yardım faaliyetlerinde maddi ve ekonomik güçlenmeye yönelik çalışmalara odaklandığını ifade etmektedir. Kamu ve toplum kelimelerinin de sık kullanılan kelimeler olarak tespit edilmesi de derneklerin topluma odaklı çalışmalarının bir amacı olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 3: Sosyal Hizmet Alanında Faaliyet Gösteren Engellilik, İnsani Yardım, Sağlık ve Çocuk Derneklerinin Çalışma Amaçları

<i>Engelli Dernekleri</i>	<i>n</i>
İşitme Engellilik	3
Görme Engellilik	7
Zihinsel Engellilik	2

Bedensel Engellilik	4
Bütün Engellilikler	2
İnsani Yardım Dernekleri	n
Arama Kurtarma	2
Sosyal Yardım	20
Sağlık Dernekleri	n
Halk Sağlığı	10
Bağımlılıkla Mücadele	1
Çocuk Dernekleri	n
Çocuk Refahı	3
Çocuk Sağlığı	1

Kamu yararı statüsüne sahip 364 derneğin tüzükleri incelendiğinde bu derneklerin 88'inin ağırlıklı olarak sosyal hizmet alanında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Engellilik, İnsani Yardım, Sağlık ve Çocuk derneklerinin çalışma alanları Tablo 3'te gösterilmiş olup engelli derneklerinden 3'ünün işitme engelliliği, 7'sinin görme engelliliği, 2'sinin zihinsel engellilik, 4'ünün bedensel engellilik ve 2'sinin bütün engelliliklere yönelik çalışma amacı olduğu saptanmıştır. İnsani yardım derneklerinin ise en fazla sosyal yardımı amaçladığı görülmektedir. 20 insani yardım derneği sosyal yardımı dernek tüzüğünde belirtirken 2 insani yardım derneği çalışma amaçlarını arama kurtarma olarak ifade etmiştir. Sağlık derneklerinden 10'u halk sağlığına yönelik çalışma amaçları belirlemişken 1 sağlık derneği ise bağımlılıkla mücadeleyi amaç edinmiştir. Çocuk dernekleri arasında çocuk refahını amaç edinen dernek sayısı 3 iken tüzüğünde amacının çocuk sağlığı olduğunu belirten dernek sayısı 1'dir.

Tablo 4: Sosyal Hizmet Alanında Faaliyet Gösteren Hak ve Savunuculuk, Yaşlı, Meslek, Din Hizmetleri, Şehit Aileleri ve Gazi Derneklerinin Çalışma Amaçları

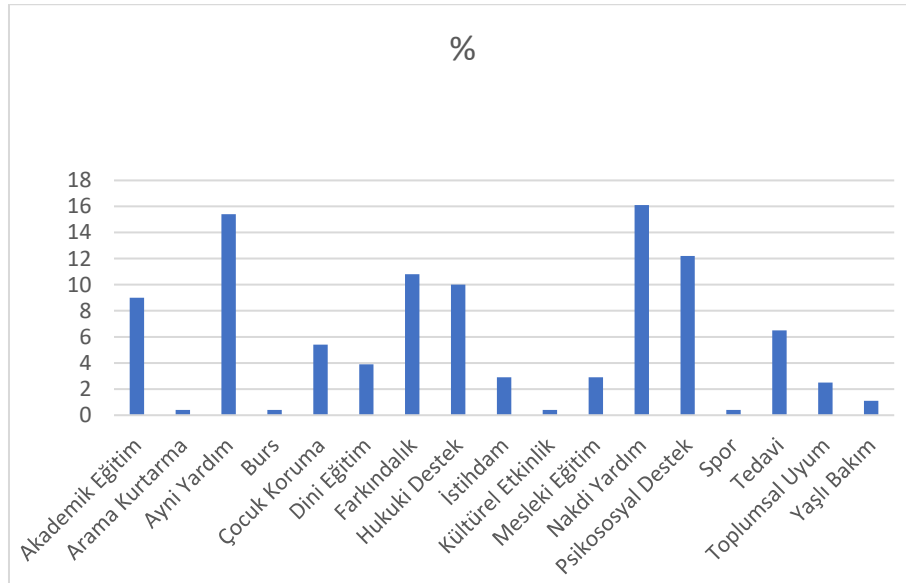
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	n
Kadın Hakları	4
Yaşlı Dernekleri	n
Yaşlı Refahı	2
Meslek Dernekleri	n
Sosyal Yardım	1
Din Hizmetleri Dernekleri	n
Manevi Yardım	3
Şehit Aileleri ve Gazi Dernekleri	n
Sosyal Dayanışma	3

Hak ve savunuculuk dernekleri incelendiğinde ise 4 derneğin kadın hakları özelinde çalışmalar yürüttüğü görülmüştür. Yaşlılık alanında faaliyet gösteren derneklerin ise 2'sinin yaşlı refahını amaçladıkları saptanmıştır. 1 meslek derneği ise tüzüğünde sosyal yardım faaliyetlerini amaçlarında öne çıkarmıştır. Din hizmetleri derneklerinin 3'ü ise manevi yardım ile çalışma amaçlarını oluşturmuştur. şehit aileleri ve gazilere yönelik faaliyet yürüten derneklerin 3'ü ise sosyal dayanışma amacıyla çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

Tablo 5: Sosyal Hizmet Alanında Faaliyet Gösteren Eğitim, Hemşehri ve Göçmen Derneklerinin Çalışma Amaçları

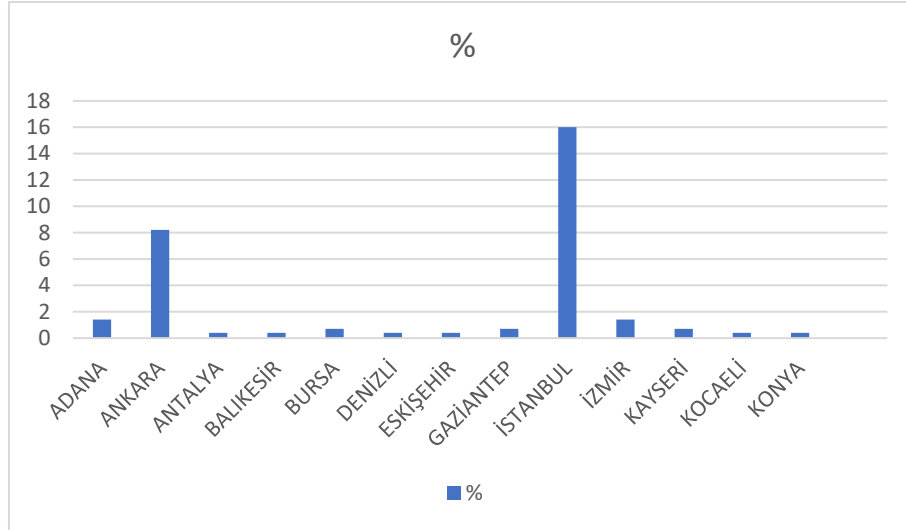
<i>Eğitim Dernekleri</i>	<i>n</i>
Toplumsal Kalkınma	1
Burs	4
Fırsat Eşitliği	1
Özel Eğitim	1
<i>Hemşehri Dernekleri</i>	<i>n</i>
Kültürel Dayanışma	2
Sosyal Yardım	2
<i>Göçmen Dernekleri</i>	<i>n</i>
Kültürel Dayanışma	6
Savunuculuk	1
Sosyal Yardım	2

Eğitim derneklerinin tüzüklerinde amaçlarını burs vermek olarak belirttikleri tespit edilmiştir. 4 eğitim derneği burs faaliyetlerini amaçlamışken 1 eğitim derneği özel eğitimi en önemli amacı olarak belirlemiştir. 1 eğitim derneği ise toplumsal kalkınmayı amaç edinmiştir. 1 eğitim derneğinin ise fırsat eşitliğini amaçladığı tüzüğünde belirtilmiştir. Hemşehri derneklerinden 2'si kültürel dayanışma amaçlarını öncelirken diğer 2'si ise sosyal yardım faaliyetlerini amaç edinmiştir. Göçmen derneklerinin amaçları arasında en çok öne çıkan faaliyetler ise kültürel dayanışmadır. Göçmen derneklerinin 6'sı kültürel dayanışmayı amaç olarak benimsemiş olup 2 dernek ise sosyal yardım faaliyetlerini önemli bir amaç olarak kabul etmiştir. 1 göçmen derneğinin ise hak ve hukuk savunuculuğunu amaç edindiği saptanmıştır.

Şekil 1: Sosyal Hizmet Alanında Faaliyet Gösteren Kamu Yararına Çalışan Derneklerin Hizmetleri

Kamu yararı statüsüne sahip ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin yapmış oldukları hizmetlerin dağılımı şu şekildedir; 25 akademik eğitim (%9), 1 arama kurtarma (%0,4), 43 aynı yardım (%15,4), 1 burs (% 0,4), 15 çocuk koruma (% 5,4), 11 dini eğitim (% 4), 30 farkındalık (% 10,8), 28

hukuki destek (%10), 8 istihdam (% 3), 1 kültürel etkinlik (% 0,4), 8 mesleki eğitim (%3), 45 nakdi yardım (% 16,1), 34 psikososyal destek (%12), 1 spor (%0,4), 18 tedavi (%6,5), 7 toplumsal uyum (%2,5), 3 yaşlı bakım (%1,1). Derneklerin en fazla nakdi yardım ve aynı yardım hizmetleri ile öne çıktığı görülmektedir. Psikososyal destek ve farkındalık çalışmaları da derneklerin yoğunlaşmış olduğu bir diğer hizmet alanıdır. En az hizmet ise spor ve burs alanında gerçekleştirilmektedir. Burs hizmetinin az olmasının sebebi ise burs hizmetlerini derneklerinin büyük çoğunluğunun nakdi yardım altında değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 2: Sosyal Hizmet Alanında Faaliyet Gösteren Kamu Yararına Çalışan Derneklerin İllere Göre Dağılımı

Kamu yararı statüsünde olup sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin 45'inin (%16) en fazla İstanbul'da olduğu görülmüştür. İstanbul'u ise 23 adet ile (%8) Ankara takip etmektedir. Adana ve İzmir'de ise toplam 8 dernek (%3,8) faaliyetlerine devam etmektedir. Bursa, Gaziantep ve Kayseri de ise 2'şer (%0,7) dernek çalışmalarını yürütmektedir. Antalya, Balıkesir, Denizli, Eskişehir, Kocaeli ve Konya'da ise kamu yararı statüsüne sahip aktif dernek sayısı toplamda 6'dır.

Tablo 6: Sosyal Hizmet Alanında Nakdi, Aynı ve Tedavi Yardımı Çalışmaları Yürüten Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Hizmet Türleri

<i>Nakdi Yardım</i>	<i>n</i>
Asgari Geçim Desteği	4
Burs	21
Kira Yardımı	2
Market Kartı	3
Tedavi Ödemeleri	2
<i>Aynı Yardım</i>	<i>n</i>
Bilgisayar	1
Gıda	25
Giyim	17
Hijyen Ürünleri	4
Kırtasiye	7
Medikal Ürünler	8

Mobilya	4
Su Kuyusu	8
Tekerlekli Sandalye	3
Yakacak	6
Tedavi Yardımı	n
Aşılama	1
Bağımlılık Tedavisi	1
Estetik Ameliyatı	1
Evde Sağlık Hizmeti	1
Fizik Tedavi	2
Hasta Takibi	1
Katarakt Ameliyatı	8
Ortopedik Ameliyatlar	1

Sosyal hizmet alanında nakdi, ayni, tedavi yardımı çalışmaları yürüten kamu yararı statüsündeki derneklerin daha çok ekonomik olarak dezavantajlı bireylere yönelik hizmetlere odaklandıkları görülmektedir. Bu kapsamda ekonomik olarak ihtiyaç sahibi bireylere nakdi yardımlar kapsamında en çok çocuklarının eğitimlerini devam ettirebilmeleri için burs desteği verilmektedir. Burs desteğini ise temel ihtiyaçlarının giderilebilmesi için asgari geçim desteği, kira yardımı, market kartı ve tedavi ödemeleri gibi hizmetler izlemektedir. İhtiyaç sahibi bireylere yönelik yapılan bir diğer önemli hizmet türü ise ayni yardımlardır. Ayni yardımlarda ise en çok öne çıkan hizmet türü gıda yardımıdır. Gıda yardımını sırayla ekonomik olarak dezavantajlı konumda olan bireylerin ihtiyaçlarına göre giyim, medikal ürünler, kırtasiye, yakacak, hijyen ürünleri, mobilya, tekerlekli sandalye ve bilgisayar izlemektedir. Su kuyusu ise daha çok hizmet alanları içerisinde Afrika bölgeleri olan kamu yararı statüsündeki derneklerin gerçekleştirdiği hizmetlerdir. Tedavi yardımları ise sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntı çeken ihtiyaç sahibi bireyler, yaşlılar ve engellilere yönelik yapılmaktadır. Bu yardımlar kapsamında aşı faaliyetleri, bağımlılık tedavileri, estetik ve ortopedik ameliyatlar, evde sağlık hizmetleri, fizik tedavi, hasta takibi gibi önemli sağlık hizmetleri gerçekleştirilmektedir. Katarakt ameliyatları ise en çok Afrika bölgelerinde sağlık hizmetlerine erişimi olmayan ihtiyaç sahiplerine uygulanmaktadır.

Tablo 7: Sosyal Hizmet Alanında Akademik Eğitim Çalışmaları Yürüten Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Hizmet Türleri

Akademik Eğitim	n
Braille Alfabesi Eğitimi	1
Eğitim Danışmanlığı	1
Etüt Çalışmaları	1
Kreş	1
Online Eğitim	1
Sınav Hazırlık Kursu	2
Yabancı Dil Kursu	3
Zorunlu Eğitime Destek	1

Akademik eğitim hizmeti gerçekleştiren derneklerin görme engellilere yönelik Braille alfabesi eğitimi, maddi gücü olmayan öğrenciler için zorunlu eğitim desteği, sınavlara hazırlık, etüt çalışmaları, yabancı dil eğitimi gibi hizmetler verdikleri görülmektedir. Yine okul öncesi eğitimler kapsamında derneklerin kreş hizmeti verdiği de görülmektedir. Akademik eğitim hizmetleri adı altında eğitim danışmanlığı ve online eğitim de kamu yararı statüsündeki derneklerin hizmet türleri arasındadır.

Tablo 8: Sosyal Hizmet Alanında Mesleki Eğitim ve İstihdam Çalışmaları Yürüten Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Hizmet Türleri

<i>Mesleki Eğitim</i>	<i>n</i>
Bilgisayar Kursu	3
Çinicilik Kursu	1
Dikiş Kursu	1
Diksiyon Kursu	1
E-Ticaret Eğitimi	1
Kariyer Danışmanlığı	2
Kooperatif Kursu	1
Meslek Atölyeleri	1
Muhasebe Kursu	1
Pastacılık Kursu	1
Yemek Kursu	1
<i>İstihdam</i>	<i>n</i>
Çağrı Merkezi	2
Dikiş Makinası	1
Sera	1
Süt Keçisi	4
Yumurta Tavuğu	1

Bazı kamu yararı statüsüne sahip derneklerin ise mesleki eğitimi öncelikleri de bulgulanmıştır. Mesleki eğitim hizmetleri kapsamında ihtiyaç sahibi veya dezavantajlı kesime yönelik meslek edindirmek amacıyla bilgisayar, çinicilik, dikiş, diksiyon, kooperatifçilik ve muhasebe kursları verilmektedir. Bunların yanında e-ticaret eğitimleri verilerek kariyer danışmanlığı da gerçekleştirilmektedir. Ayrıca dezavantajlı konumdaki bireylerin mesleki gelişimlerinin sağlanabilmesi için de meslek atölyeleri düzenlenmektedir. Kamu yararı statüsündeki derneklerin bazıları ise dezavantajlı bireylerin çalışma hayatına dahil edilebilmesi için istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Dezavantajlı bireylerin çağrı merkezlerinde istihdamları bu dernekler tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca ihtiyaç sahibi olan bireylere dikiş makinaları hibe edilerek kendi ayakları üzerinde durabilmeleri amaçlanmaktadır. Sera kurmak, süt keçisi ve yumurta tavuğu hibeleri ise daha çok Afrika'nın yoksul kırsal bölgelerinde gerçekleştirilen faaliyetler olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 9: Sosyal Hizmet Alanında Çocuk Koruma, Yaşlı Bakım ve Toplumsal Uyum Çalışmaları Yürüten Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Hizmet Türleri

<i>Çocuk Koruma</i>	<i>n</i>
Çocuk İşçiliğini Önleme	1
Yetim Sahipliği	8
<i>Yaşlı Bakım</i>	<i>n</i>
Huzurevi Hizmetleri	3
<i>Toplumsal Uyum</i>	<i>n</i>
Özbakım	1
Kişisel Gelişim	1

Çocuk koruma hizmetine yoğunlaşan bazı derneklerin ise bu başlık altında korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çocuk işçiliğini önleme ve yetim sahiplendirme gibi hizmet türleri ile öne çıktıkları görülmektedir. Yaşlı bakım alanında uzmanlaşmış kamu yararı statüsündeki dernekler ise yaşlılara yönelik huzurevi hizmetleri sağlamaktadır. Engellilere yönelik faaliyetleri olan dernekler ise dezavantajlı konumda olan bu bireylere yönelik toplumsal uyum süreçlerini kolaylaştırmak için özbakım ve kişisel gelişimlerine odaklanmaktadır.

Tablo 10: Sosyal Hizmet Alanında Savunuculuk Çalışmaları Yürüten Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Hizmet Türleri

<i>Savunuculuk</i>	<i>n</i>
Anket Çalışmaları	1
Çalışma Hakları	1
Engelli Hakları	2
Erişilebilirlik Çalışmaları	1
Hasta Hakları	1
Hayat Sigortası	1
Kamu Ziyaretleri	3
Mülteci Hakları	1
Tercümanlık	1

Sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren derneklerin bir diğer önemli hizmet türleri ise savunuculuk faaliyetleridir. Bu faaliyetler kapsamında özellikle kendilerini temsil edebilme kabiliyetinden yoksun engelli, mülteci ve dezavantajlı bireylerin haklarının savunulabilmesi için anket çalışmaları, çalışma ve engelli hakları konusunda bilgilendirmeler, erişilebilirlik çalışmaları, hasta hakları bilgilendirmeleri, hayat sigortası yapılması, mülteci hakları konusunda bilgilendirmeler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca mültecilerin resmi işlemlerini gerçekleştirebilmeleri için dil bariyerinin aşılabilesini sağlamak amacıyla tercümanlık hizmetleri de sağlanmaktadır. Kamu yararı statüsüne sahip derneklerin temsilcilerinin faaliyet gösterdikleri bireylerin haklarının savunulabilmesi ve resmi makamlarla iletişiminin sağlanabilmesi için kamu kurumlarının ziyaretleri de önemli hizmet türleri arasındadır.

4.Sonuç ve Öneriler

Sosyal sorunların çeşitlendiği ve bu sorunların çözümünün karmaşık bir hal aldığı günümüzde sosyal hizmetin de dönüşümünün kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Gerek dünyada gerekse de Türkiye’de 1980’li yıllara kadar sosyal hizmet sunumunda sosyal devlet anlayışının hâkim olduğu ve kamunun

sosyal hizmette aktif bir şekilde rol aldığı siyasi eğilim mevcuttu. 1980li yıllarla birlikte değişen siyasi ve ekonomik anlayışla kamunun sosyal hizmet sunumundaki ağırlığı yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Dünya’da ve Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra zayıflayan sosyal devlet anlayışı ile sosyal hizmetlerin sunumunda üçüncü sektör olarak tanımlanan sivil toplum kuruluşlarının ağırlığı önem kazanmıştır. Özellikle 1980 sonrasında Türkiye’de artan sosyal sorunlara yönelik kamunun yetersiz kalmasında yeni bir anlayışa ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye’nin de neoliberal siyasi anlayışı benimsemesiyle birlikte sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet sunumundaki faaliyetleri artarak devam etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının önemli organizasyonları olarak öne çıkan ve Türkiye’de en fazla faaliyet gösteren kurumsallaşmış yapılardan olan dernekler (Karakaya,2022:338) günümüz Türkiye’sinde çeşitli alanlarda sosyal hizmet çalışmalarını aktif bir şekilde gerçekleştirmektedir. Dernekler, devlet organizasyonuna göre daha esnek olmalarından dolayı sosyal sorunların hızlı bir şekilde çözülmesinde ve vatandaşların ihtiyaçlarının giderilmesinde etkili sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirme kapasitesine sahiptir (Caria ve Pereira, 2016:121; Şentürk, 2015:297). Derneklerin bu kapasitelerinden dolayı ise kamu, sosyal hizmet çalışmalarına destek olması için Türkiye’de bazı derneklere imtiyazlar sağlamaktadır. Bu imtiyazlar ise derneklerin kamu yararı statüsüne sahip olması ile elde edilmektedir. Kamu yararı statüsüne sahip derneklerin sosyal hizmet uygulamalarının incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda kamu yararı statüsündeki derneklerin gerçekleştirmiş oldukları uygulamaların devletin eksik kaldığı alanlarda çeşitlendiği ve kamunun yanında tamamlayıcı bir rol üstlendiği görülmektedir. Kamu yararı statüsündeki derneklerin toplumun ve bireylerin sosyal iyilik halini arttırmaya amaçlayarak sosyal refahını sağlamak için engellilik, insani yardım, sağlık, eğitim ve hak savunuculuğu gibi alanlara ağırlık verdiği görülmektedir. Derneklerin tüzüklerinde en çok sosyal, yardım, ekonomik, kamu, toplum ve iş gibi kelimeleri kullandıkları bulgulanmıştır. Bu kelimeler kamu yararı statüsündeki derneklerin toplum odaklı çalışmalarını gerçekleştirirken sosyal değişimi amaçladıklarını ve sosyal refaha da odaklandıklarını göstermektedir.

Kamu yararı statüsündeki derneklerin sosyal hizmet alanında gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerin dağılımına bakıldığında ise daha çok belirli alanlara yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu derneklerin insani yardım faaliyetlerine yönelik daha fazla çalışmalara yöneldikleri bulgulanmıştır. Özellikle insani yardım faaliyetleri kapsamında nakdi-ayni-tedavi yardımları gibi daha çok temel ihtiyaçlara odaklanmaları derneklerin faaliyetlerinde yoksulluğu önlemeyi amaçladıklarını göstermektedir. Kamu yararı statüsüne sahip derneklerin sahip oldukları imtiyazlardan dolayı daha kolay yardım toplamaları ve ayni yardımlar için gerekli olan gıda bankacılığı faaliyetlerini daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmeleri bu derneklerin sosyal yardım alanında yoğunlaşmalarına yol açmıştır (Şentürk, 2015: 297). Toplumun dezavantajlı kesimlerinden olan yaşlılara yönelik ise sosyal hizmet uygulamalarının daha zayıf kaldığı görülmektedir. Bu alanda çalışmaların artırılması için özellikle kamu yararı statüsüne sahip derneklerin desteklenmesi ve kapasitelerinin artırılması gerekmektedir. Diğer yandan derneklerin dezavantajlı bireylerin istihdam edilmesi, mesleki eğitim ve kırsal alanlarda ekonomik kazanç sağlamalarına yönelik çalışmaları bireylerin sosyal yardıma bağımlı olmalarının önlenerek kendi kendilerine yetmeleri açısından önemlidir. Bu bağlamda bu hizmetleri gerçekleştiren derneklerin sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı anlayışı ile de örtüştüğü görülmektedir. Yine derneklerin dezavantajlı bireylerin haklarını savunmak adına gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler de sosyal hizmetin ve sivil toplum kuruluşlarının hak savunuculuğu kapsamında kesişim noktasını (Yavaşca,2021:9) oluşturmaktadır.

Kamu yararı statüsündeki derneklerin daha çok üç büyük şehirler özelinde yoğunlaştığı görülmektedir. Derneklerin İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde faaliyet alanlarının yoğun olması ise bu metropollerde yoksulluk vb. sosyal sorunların daha çok olmasından kaynaklanmaktadır. Büyük şehirlerin yanında diğer şehirlerde ve kırsal bölgelerde de derneklerin faaliyet alanlarının artırılması için kamunun sivil toplum kuruluşlarını desteklemesi önem arz etmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda sivil toplum kuruluşlarının önemli aktörlerinden biri olan kamu yararı statüsüne sahip derneklerin Türkiye’de sosyal hizmet sisteminde vazgeçilmez bir yerinin olduğu ve kamunun eksik kaldığı alanlarda tamamlayıcı bir rol üstlendiği görülmektedir. Nitekim günümüzde pek çok ülkede sosyal hizmet uygulamalarında sivil toplum kuruluşlarını daha görünür kılmaktadır. Etkili sosyal hizmet uygulamaları ile öne çıkan İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde de sivil toplum kuruluşlarının kamu tarafından desteklendiği görülmektedir (Milbourne ve Cushman, 2013:7; Kalkan, 2023:222). Sosyal hizmetin sunumunda devletin güçlü bir yeri olan İskandinav ülkeleri dahi belirli dönemlerde sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapabilmektedir (Lorenz, 2005:95). Neoliberal

politikaların güçlü bir şekilde uygulandığında ABD’de ise sosyal hizmet uygulamalarında sivil toplum kuruluşları neredeyse devletin yerini almıştır (Lipsky ve Smith; 1989:625). Portekiz gibi enformel yardım süreçlerinin yoğun olarak kullanıldığı Akdeniz ülkelerinde ise sivil toplum kuruluşlarının devletin yetersiz kaldığı alanlarda sosyal hizmet uygulamalarında ağırlığı giderek artmaktadır (Caria ve Pereira, 2016:135).

Üçüncü sektör olarak isimlendirilen sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet alanında daha fazla etkili olabilmesi için kamunun özellikle bu kuruluşlarla daha fazla dirsek temasında olması gerekmektedir. Bu bağlamda ise kamu yararı statüsündeki derneklerin sosyal hizmet uygulamalarına daha fazla özendirilebilmesi için kamunun politikaları ve kaynakları ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu derneklerin ayrıca mali olarak kendi kendilerine yetebilecek konuma gelebilmeleri ve sürdürülebilir sosyal hizmet faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için kamu tarafından kaynaklarla desteklenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca toplum ile güçlü ilişkiler kurmalarına yönelik kapasite geliştirme programları tasarlanmalıdır. Kamu yararı statüsündeki derneklerin kaliteli ve sürdürülebilir sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri için akademik camia tarafından da bilgi ve uygulama temeli ile desteklenerek yeni sosyal hizmet uygulama modelleri oluşturulmalıdır. Sonuç olarak ise bu çalışma, STK’ların tamamlayıcı bir aktör olarak değerlendirilmesine yönelik sosyal hizmet literatürüne özgün bir katkı sunmaktadır.

Kaynakça

- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Acar, H. ve Duyan Çamur, G. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14 (1), 1-19.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, İstanbul: Nobel Yayınları.
- Barker, R. L. (1995). *The Social Work Dictionary*. Washington DC: NASW.
- Berkay, F. (2013). 1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(9), 1-20.
- Buğra, A. (2001). Ekonomik Kriz Karşısında Türkiye’nin Geleneksel Refah Rejimi, *Toplum ve Bilim*, 89, 22-30.
- Caria, T.H. ve Pereira, F. A. (2016) Social work as a bureaucratic professional labour: an empirical analysis in non-profit organizations in northern Portugal, *European Journal of Social Work*, 19 (1), 120-139, <https://doi.org/10.1080/13691457.2014.996533>
- Dernekler Kanunu (2004). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Dernekler Yönetmeliği (2005). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8038&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Dinç, C. (2009). Küresel ekonomik kriz karşısında ulusal sosyal politikaların etkinliği, *Dem Dergi*, 7, 58-66.
- Erözden, O. (1998). *STK’lar ve Hukuki Çerçevede Yenilik Talepleri Üzerine Notlar-Merhaba Sivil Toplum*, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948). Erişim adresi: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf
- Kalkan, M. (2023). Almanya’da Sivil Toplum Anlayışı ve Organizasyonu. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi(84), 209-225. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.84.1274999>
- Karakaya, O. (2022). Türkiye’de Dernekleşme ve Toplumsal Gelişmişlik Göstergeleri Arasındaki İlişki, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 315-340.
- Keyman, Fuat. (2004). *Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları (No:3)*. Erişim adresi: http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_3.pdf

- Lipsky, M. ve Smith, S. R. (1989). Nonprofit Organizations, Government, and the Welfare State. *Political Science Quarterly*, 104(4), 625–648. <https://doi.org/10.2307/2151102>
- Lorenz, W. (2005). *Social work and a new social order: challenging neo-liberalism's erosion of solidarity*. *Social Work & Society*, 3(1), 1–10.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.
- Milbourne, L. ve Cushman, M. (2013). *From the third sector to the Big Society: how changing UK Government policies have eroded third sector trust*. *LSE Research Online*.
- Namdar, A., Buz, S. ve Afyonoğlu, M. F., (Ed.). (2021). *Sivil Toplum Örgütleri ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Selçik, O. ve Güzel, B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469.
- Seyyar, A. (2015). *Tasavvufî Sosyal Hizmet Sufilerin Manevî Terapi Yöntemleri*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Şentürk, M. (2015). Türkiye’de Kamunun ve STK’ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(28), 0-307.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29, 387- 401.
- Taylan, H. H. (2011). Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.
- Türk Medeni Kanunu (2001). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>.
- Ünal, V. (2020). *Modernliğin Diğer Yüzü ve Dezavantajlı Gruplar*, İstanbul: Nobel Yayınları.
- Ünal, V. (2021). Maneviyata Duyarlı Sosyal Hizmet, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 25 (2), 597- 618.
- Yavaşca, S. (2021). Sosyal Hizmetin Savunuculuk Rolü Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri, *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcuoğlu, İ. (2014). *Sosyal Hizmet\Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş*. İstanbul: Nar Yayınevi.
- Yurttagüler, L. (2013). *Gönüllülük ve Vatandaşlık Kavramı*. Erişim adresi: <https://tusev.org.tr/wp-content/uploads/2024/06/Gonulluluk.pdf>.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş* (Çiftçi Baran, D. Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.

Research Article

Kamu Yararı Statüsündeki Derneklerin Sosyal Hizmetteki Tamamlayıcı Rolü

The Complementary Role of Associations with Public Benefit Status in the Provision of Social Work

Furkan ARI

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

furkanari@cumhuriyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3021-6668>

Extended Summary

While social work strives to increase the social functionality of all segments of society, it should not ignore the priority of disadvantaged individuals in social work practices. The most vulnerable groups in society, such as children, the elderly and the disabled, who are exposed to social injustice and discrimination, are at the center of social work. Traditionally, social work has been the domain of the public sector. However, in recent years there has been a noticeable decline in public interest in social work practices. With the rise of neoliberal policies, both in Turkey and around the world, it is observed that the welfare state is undergoing a period of weakening. It is also evident that the state is no longer sufficient in addressing the increasing social problems and providing social services. In this context, the importance of alternative institutions, alongside the state, has been steadily growing. In recent years, civil society organizations have increasingly played a supportive role alongside the state in the delivery of social services. Among the key elements of civil society organizations, associations play an active role in social service practices. In Turkey, certain associations are granted legal privileges by the state, which designates them as public benefit associations. This status provides significant advantages in social service practices. It has been observed that public benefit associations effectively implement social service programs for disadvantaged groups. Within the scope of this research, data regarding the number of public benefit associations in Turkey were obtained from the website of the Directorate General for Relations with Civil Society under the Ministry of Interior. According to the information retrieved, there are 364 public benefit associations. The charters and websites of these 364 associations were examined over a two-month period between February and March 2025. The most frequently occurring words in the activity fields and charters of these associations were identified and subjected to frequency analysis. Based on the findings, it was determined that 88 of these 364 associations primarily engage in social service activities. Subsequently, the research focused on the social service implementations of these 88 public benefit associations. The quantification of words obtained through content analysis was conducted using SPSS 26 software. The coding process was supported by expert evaluations to enhance reliability. The study examined the activity fields of public benefit associations, the most frequently used words in their charters, their objectives in the field of social services, the types of services they provide, the provinces in which they operate, and the types of social services they offer. Findings revealed that the 364 public benefit associations operate in various sectors, including environmental protection, child welfare, religious services, education, disability support, migrant solidarity, rights advocacy, cultural and hometown associations, humanitarian aid, culture-arts-tourism, professional solidarity, health, sports, assistance for families of martyrs and veterans, and elderly welfare. Among these, the highest concentration of activities was found in the health sector, while elderly welfare had the lowest representation. The most frequently used words in the charters of these associations were "social" and "education." Other commonly occurring terms included "culture-arts," "aid," "cultural," "health," "financial," "employment," "association," "economic," "public," and "community." The prominence of the word "aid" suggests that public benefit associations prioritize charitable activities. The frequent occurrence of the term "financial aid" in the charters indicates a focus

on economic empowerment. The frequent use of "public" and "community" underscores the associations' commitment to community-oriented activities.

A closer analysis of the 88 associations primarily engaged in social service activities revealed that disability associations focus on various types of disabilities, including hearing, visual, intellectual, and physical impairments, as well as disabilities in general. Rights advocacy associations predominantly focus on women's rights, while humanitarian aid associations emphasize social assistance. Health associations mainly aim to promote public health and combat addiction. Three of the religious service associations were found to prioritize spiritual support. Hometown associations aim to foster cultural solidarity and social aid, while migrant associations focus on cultural solidarity and legal advocacy. Child welfare associations emphasize child protection and health. Education associations primarily provide scholarships, but they also aim to promote special education, equal opportunities, and social development. Associations working in elderly welfare concentrate on enhancing the well-being of older individuals. Organizations assisting the families of martyrs and veterans focus on social solidarity initiatives. The social services provided by public benefit associations include academic education, search and rescue, in-kind aid, scholarships, child protection, religious education, awareness campaigns, legal support, employment, cultural activities, vocational training, cash assistance, psychosocial support, sports, medical treatment, social cohesion, and elderly care. The most prominent services are cash and in-kind aid, followed by psychosocial support and awareness-raising activities. The least common services are sports and scholarships. The limited provision of scholarships is attributed to the fact that many associations classify scholarships under cash assistance. Geographically, the highest concentration of public benefit associations engaged in social services is in Istanbul, followed by Ankara. The concentration of associations' activities in cities such as Istanbul, Ankara, and Izmir is due to the higher prevalence of social issues, such as poverty, in these metropolitan areas. It is important that the public sector supports associations to increase their activities also in rural areas. The primary service types offered by these associations include academic education, child protection, in-kind and cash assistance, medical aid, vocational training, elderly care, social cohesion, employment support, and advocacy. Academic education services cover Braille literacy, compulsory education support, exam preparation, tutoring, language courses, educational counseling, online education, and daycare services. Child protection services include preventing child labor and supporting orphan adoption. Elderly care associations provide nursing home services, while disability organizations focus on personal care and self-improvement services. Public benefit associations mainly prioritize financial aid, in-kind assistance, and medical aid. Under vocational training programs, courses on computer literacy, ceramics, tailoring, public speaking, cooperative business models, and accounting are offered to disadvantaged groups to enhance employability. Some associations also undertake employment programs aimed at integrating disadvantaged individuals into the workforce. Advocacy activities focus on defending the rights of disabled individuals, refugees, and other vulnerable populations. These efforts include raising awareness, improving accessibility, informing individuals about patient rights, offering life insurance guidance, providing refugee rights education, and offering translation services. The findings suggest that public benefit associations play an indispensable role in Turkey's social service system. These associations complement governmental efforts by addressing gaps in social services. To enhance their impact, public benefit associations should strengthen their collaboration with the public sector and expand their capacity to reach broader populations. In order for these organizations to become more effective in the field of social services, the public sector, especially civil society organizations, which are referred to as the third sector, needs to engage in closer collaboration with them. In this context, in order to encourage associations with the status of public benefit to be more involved in social service practices, they must be supported by public policies and resources. Additionally, these associations should be supported with financial resources by the public to become self-sufficient and to be able to carry out sustainable social service activities. Moreover, capacity-building programs should be developed to help them establish strong relationships with the community. Finally, in order for associations with public benefit status to implement high-quality and sustainable social service practices, emphasis should be placed on academic and practical research, and new models of social service practices should be developed.